

Список використаних джерел

1. Денисюк О. М. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів та фахівців соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічної підтримки батьків, які виховують дітей з інвалідністю // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2016. Вип. 21. С. 173–177.
2. Участь молоді у розвитку громадянського суспільства в Україні: колективна монографія / Палагнюк Ю. В., Костєва Т. Б., Соловйова А. С. та ін. ; під заг. ред. проф. Ю. В. Палагнюк, доц. О.Л.Файчук. Миколаїв : Іліон, 2021. 328 с.
3. Москаленко В. В. Соціалізація особистості. Київ: Фенікс, 2013. 296 с.
4. Олійник Л. М. Організація очно-дистанційного навчання у післядипломній педагогічній освіті із застосуванням хмарних технологій // Проблеми сучасної освіти. 2018. № 5. С.76–84

Олександр Білоус

здобувач третього рівня вищої освіти

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м.Луцьк

Світлана Чернета

доктор педагогічних наук, професор

завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м.Луцьк

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'ЯХ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Автор здійснив аналіз зарубіжного досвіду профілактики домашнього насильства у сім'ях ветеранів війни, зокрема на прикладі Сполучених Штатів Америки та Ізраїлю. Досліджено американську модель, яка базується на системному підході до виявлення та запобігання насильству через програму IPVAP, психотерапевтичні інтервенції та міжсекторальну співпрацю. Виявлено, що ізраїльський досвід демонструє ефективність ранньої психосоціальної допомоги, парної терапії для ветеранів з ПТСР та їхніх партнерів, а також активну роль ГО. Доведено, що успішна профілактика потребує комплексного підходу, який охоплює обидві сторони насильства, залучає державні та громадські ресурси, спирається

на науково обґрунтовані методики та сприяє реінтеграції ветеранів у мирне життя.

Ключові слова: *ветерани війни; домашнє насильство; ПТСР; профілактика; США; Ізраїль; реінтеграція; міжвідомча співпраця.*

Домашнє насильство у сім'ях ветеранів війни є складною соціальною проблемою, актуальною як для України, так і для багатьох інших країн світу. Дослідження свідчать, що ветерани бойових дій, особливо ті, хто переживає посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), значно частіше можуть ставати учасниками інцидентів домашнього насильства [5]. Зокрема, в сім'ях ветеранів рівень насильства може бути вдвічі вищим, ніж в середньому серед інших громадян [6]. Такі тенденції спостерігалися в різних країнах та підтверджуються як міжнародними дослідженнями, так і українськими опитуваннями.

В умовах збройного конфлікту на сході України та повномасштабної війни, питання підтримки ветеранів і їхніх родин набуло особливої ваги. Вивчення зарубіжного досвіду у цій сфері є важливим кроком для розробки ефективних підходів в Україні.

Сполучені Штати Америки мають значну кількість ветеранів військових конфліктів (В'єтнам, Ірак, Афганістан тощо), і проблема насильства в сім'ях ветеранів там досі актуальна. Дослідження у 2005 р. показало, що рівень випадків насильства серед ветеранів з ПТСР приблизно втричі перевищує аналогічний показник серед ветеранів без ПТСР [5]. Це пояснюється тим, що травматичний бойовий досвід та супутні психічні розлади (депресія, посттравматичний стрес) можуть підвищувати ризик агресивної поведінки у родинному колі. Для подолання цієї проблеми у США запроваджено комплексні програми профілактики та втручання, зокрема, в системі охорони здоров'я ветеранів (Department of Veterans Affairs, VA).

Однією з ключових ініціатив є Intimate Partner Violence Assistance Program (IPVAP), що створена у структурі VA. Ця програма розпочалася у 2012 році з формування робочої групи з питань домашнього насильства, яка виробила 14 рекомендацій для системи підтримки ветеранів та їхніх партнерів [1]. Після кількох років апробації на пілотних майданчиках у 2017 р. мережа координаторів програми IPVAP охопила 110 медичних центрів для ветеранів по всій країні [1]. На початку 2019 р. VA затвердила наказ, який визначив роль та обов'язки координаторів IPVAP на рівні всієї системи

охорони здоров'я ветеранів [1]. Наразі понад 90 % медичних центрів VA мають призначених фахівців-координаторів з питань насильства, що забезпечує виявлення випадків насильства та надання допомоги ветеранам і їхнім родинам в межах єдиної системи [1]. Програма діє за принципами, орієнтованими на ветерана та побудови здорових стосунків: акцент робиться на повазі до особистості, врахуванні травматичного досвіду та прагненні до відновлення нормальних сімейних відносин.

Для безпосередньої роботи з ветеранами, схильними до агресивної поведінки, у США розроблено спеціалізовані тренінгові програми корекції поведінки. Однією з найвідоміших є програма «Strength at Home», створена при Національному центрі з питань ПТСР. Це 12-тижнева групова терапевтична програма, побудована на засадах когнітивно-поведінкової терапії та принципах роботи з травмою [4].

Крім того, у США велика увага приділяється міжвідомчій співпраці та залученню громади до вирішення проблеми. Для ветеранів та членів їхніх сімей доступні кризові лінії, зокрема National Domestic Violence Hotline, до якої VA направляє за потреби [2]. Такий багаторівневий підхід – поєднання медико-психологічної допомоги, поведінкових інтервенцій і співпраці з громадськими ресурсами – робить американську модель профілактики домашнього насильства серед ветеранів однією з найбільш комплексних.

Ізраїльська держава, яка постійно перебуває в умовах військового протистояння та загальної військової зобов'язаності населення, теж стикається з проблемою домашнього насильства за участю ветеранів бойових дій. Часті бойові операції (Ліван, Сектор Гази тощо) призводять до того, що значна кількість колишніх військових має бойовий ПТСР або інші наслідки травматичного досвіду.

На державному рівні Ізраїль забезпечує ветеранам широкий спектр послуг: лікування ПТСР (психотерапія, фармакологічна підтримка), соціальну реабілітацію, працевлаштування, підтримку родин тощо. Окремої національної програми протидії домашньому насильству, націленої саме на ветеранів, поки нема, але ця тематика інтегрована у діяльність різних структур. Наприклад, Israeli Trauma Center for Victims of Terror and War – громадська організація, що співпрацює з урядом – надає безкоштовну телефонну лінію психологічної підтримки для жертв травм війни та їхніх сімей, де можуть звертатися і члени родин ветеранів, які страждають від агресії близької людини.

У 2018 р. вперше в Ізраїлі започатковано програму парної терапії для ветеранів з ПТСР та їхніх партнерів [3]. В межах цієї програми військовослужбовцям, що отримали психологічну травму, та їхнім дружинам/чоловікам пропонуються спільні терапевтичні сесії. Програма реалізується на базі університетської клініки і включає 17 сеансів тривалістю 75 хв. Її основу становить припущення, що соціальна підтримка з боку сім'ї – важливий чинник одужання від психотравми, тому лікування має включати роботу з подружньою парою. Подібний підхід допомагає подолати взаємне відчуження, покращує розуміння близькими суті ПТСР і навчає подружжя конструктивно вирішувати конфлікти, не допускаючи насильства.

Ізраїль також має потужні громадські ініціативи: низка неурядових організацій допомагають як ветеранам, так і їхнім сім'ям справлятися з наслідками війни. Отже, ізраїльський досвід підкреслює важливість ранньої психосоціальної допомоги ветеранам, щоб запобігти проявам насильства. Досвід Ізраїлю свідчить, що інвестування в лікування ПТСР та роботу з сім'ями ветеранів може мати превентивний ефект щодо домашнього насильства.

Таким чином, зарубіжний досвід демонструє розмаїття підходів – від великих національних програм до вбудовування проблематики у ширші стратегії. В усіх випадках простежуються спільні риси: усвідомлення зв'язку між бойовим травматичним досвідом і сімейним насильством; намагання охопити профілактикою обидві сторони – і потенційних кривдників (через терапію, навчання), і потенційних жертв (через підтримку, захист); міжсекторна співпраця (військові, медичні, соціальні та правоохоронні структури); а також опора на науково обґрунтовані інтервенції. Вважаємо, що комплексний підхід до профілактики домашнього насильства серед ветеранів сприяє успішнішій реінтеграції самих ветеранів у мирне життя.

Список використаних джерел

1. Intimate Partner Violence Assistance Program (IPVAP) General Program Fact Sheet. URL: https://www.va.gov/HEALTH/harassment-free/docs/General_National_IPVAP_Fact_Sheet_8_17_20_final.pdf#:~:text=%E2%80%A2%20June%202012%20The%20Department,Veterans%2C%20their%20partners%20and%20VA

2. Intimate Partner Violence Assistance Program (IPVAP). URL: <https://www.socialwork.va.gov/IPV/index.asp#:~:text=Not%20yet%20a%20patient%20at,Apply%20Now>
3. Staff T. IDF offers couples therapy to veterans grappling with PTSD. URL: <https://www.timesofisrael.com/idf-offers-couples-therapy-to-veterans-grappling-with-ptsd/#:~:text=For%20the%20first%20time%2C%20the,result%20of%20their%20military%20service>
4. Suzannah K. Creech, Justin K. Benzer, LeAnn Bruce. Evaluation of the Strength at Home Group Intervention for Intimate Partner Violence in the Veterans Affairs Health System. JAMA Network Open. 2023. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2802385#:~:text=,use%20of%20IPV%20in%20relationships>
5. Zaccari B. Military Matters: Domestic Violence and Intimate Partner Violence in U.S. Veterans: Strengthening Connections between the VA and Community Providers. URL: <https://istss.org/military-matters-domestic-violence-and-intimate-partner-violence-in-u-s-veterans-strengthening-connections-between-the-va-and-community-providers-belle-zaccari-psyd/#:~:text=A%202005%20study%20showed%20the,with%20community%20mental%20health%20providers>
6. Шевченко О. Насильство в сім'ях ветеранів. Як цю проблему вирішують в Україні? Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/nasylstvo-u-simyyah-veteraniv-atooos/30779823.html>

Наталія Бойчук-Дульгер

соціальний педагог

Теребовлянський академічний ліцей

імені Ярослави Стецько

місто Теребовля

ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У науковій роботі аналізується роль громадського здоров'я в системі соціального законодавства України в умовах воєнного стану. Визначено нормативне розуміння поняття «здоров'я» та його зв'язок із соціальним благополуччям, що є ключовим у соціальній роботі. Розкривається